

De helse tocht van Faust en Odysseus

Een toneelstuk

Marieke Nijmanting

UITGEVERIJ XSEBRA BV

De helse tocht van Faust en Odysseus

Marieke Nijmanting

ISBN 9789492210593

NUR 307

© 2022 – UITGEVERIJ XSEBRA BV

Cover illustratie: Marieke Nijmanting

www.nijmanting.nl

marieke@nijmanting.nl

Het uitvoeren van dit toneelstuk moet worden aangemeld bij Stichting Bredero, waar de auteur haar uitvoeringsrechten heeft ondergebracht. Voor meer informatie zie:

www.stichtingbredero.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van UITGEVERIJ XSEBRA BV te bereiken via info@xsebra.nl

Inhoud

De onderliggende verhalen	9
Rollen	12
Het toneelstuk	
Scène 1. Ziel aan de duivel	14
Scène 2. Iedereen verliefd op Helena	22
Scène 3. Penelope en Gretchen hebben sjans	30
Scène 4. Zielenhandel	40
Scène 5. Eilandmagie	50
Scène 6. De thuiskomst	64
Kostuum- & decortips	74
Aanpassingsmogelijkheden	78
Algemene regietips	81
Acteertips	84
Tips voor de première	86
Meer toneelstukken van Marieke Nijmanting	88

De onderliggende verhalen

Faust

Verhalen over Faust zijn gebaseerd op de Duitse dokter en magiër Johann Faust die leefde eind 15e, begin 16e eeuw. In de loop der tijd zijn er verschillende versies van het verhaal opgeschreven (zoals die van Goethe). De vertelling van Faust gaat ongeveer als volgt. Faust is erg leergierig, hij wil steeds meer kennis vergaren. Hij leert en leert maar door. Wanneer hij alle wetenschappelijke kennis bezit, wil hij nog meer. Zo wil hij de steen der wijzen vinden die hem onsterfelijk kan maken. Hij wil de mooiste vrouw ter wereld (Helena van Troje) en hij wil goud uit lood kunnen maken. Het verhaal gaat dat hij daarom zijn ziel aan de duivelse demon Mefisto verkoopt in ruil voor ultieme kennis en bovenmenselijke krachten. Hiermee wint Mefisto in eerste instantie de weddenschap die hij met God maakte. Mefisto stelde namelijk dat de mens een misbaksel is en makkelijk te verleiden tot slechte zaken. God meende daarentegen dat de mens in wezen goed is en dat een mens nooit zijn ziel aan de duivel zou verkopen. Mefisto krijgt gelijk. Maar dan wordt Faust verliefd op Gretchen en verdwijnt zijn honger naar kennis en macht. Hij wil alleen maar haar en zij uiteindelijk ook hem. De liefde brengt Faust

weer op het goede pad en God krijgt alsnog gelijk. Maar voor een goede afloop is het inmiddels te laat. Gretchen, ongetrouwd en zwanger, wordt door iedereen nagekeken en uitgejouwd. Uit wanhoop vermoordt ze vervolgens haar pasgeboren kind. Door deze slechte daad raakt ze verloren en volkomen in de war. Ze herkent Faust nauwelijks meer en in diepe treurnis sterft ze.

Odysseus

Homerus schreef de epische gedichten Ilias en Odyssee onder meer over de mythische figuur Odysseus. Net als bij Faust komen we ook hier Helena tegen als de mooiste vrouw ter wereld. Helena is getrouwd met een Griekse Koning, maar wordt verliefd op Paris, de Trojaanse prins. Paris kidnapte Helena en neemt haar mee naar Troje. Dat is genoeg aanleiding voor de Grieken om Troje aan te vallen. Ook Odysseus, koning van het Griekse eiland Ithaca, is van de partij. Hij neemt afscheid van zijn vrouw Penelope en gaat op weg. Odysseus houdt van strijd, want dan voelt hij zich machtig en krachtig. Hij neemt ook zijn onverslaanbare vriend Achilles mee. De oorlog wordt uiteindelijk gewonnen door een list van Odysseus. Na een eerdere nederlaag laat hij een groot houten paard bouwen en laat deze achter voor de Trojanen, nadat de Grieken

zich schijnbaar terugtrokken hebben. De Trojanen halen het "geschenk van de verliezers aan de winnaars" binnen de muren van Troje, maar 's nachts kruipen Griekse soldaten uit de houten buik van het paard en veroveren Troje. Odysseus is blij met zijn overwinning, maar verdrietig om de dood van zijn vriend Achilles. Achilles is tijdens gevecht in zijn hiel geraakt, zijn zwakke plek. Odysseus wil naar huis, naar zijn Penelope. Maar die reis zal vele vele jaren duren. Poseidon, de God van de zee, ergert zich namelijk aan Odysseus' hoogmoed. Alsof Odysseus een god denkt te zijn en dat kan natuurlijk niet. Daarom stuurt Poseidon allerlei obstakels. Op een eiland ontmoet Odysseus de woeste eenogige reus Polyfemus (een cycloop). Odysseus steekt in dat ene oog een grote tak en wint de strijd. Polyfemus is de zoon van Poseidon, dus nu zijn de poppen al helemaal aan het dansen. Poseidon stuurt stormen en zingende Sirenen (valse wezens die half mens en half vogel zijn, in andere verhalen half mens half vis). Verder stuurt hij verleidsters als Circe en Kalypso die Odysseus Penelope doen vergeten. Dat deed de aanblik van Helena ook al, dus verleiding is Odysseus niet vreemd. Maar Athene, de Godin van oorlog, vrede en wijsheid, weet dat Odysseus een goed mens is en dat hij eigenlijk diep van binnen naar zijn eigen Penelope verlangt. Odysseus leert van zijn reis,

van alle hindernissen. Hij laat zich niet meer zo snel verleiden door macht, vrouwen en hoogmoed. Met Athene's hulp en door zijn eigen krachten komt Odysseus uiteindelijk op Ithaca aan. Net op tijd kan hij voorkomen dat Penelope moet hertrouwen. Eerst herkent ze Odysseus niet, maar dan is het eind goed al goed. Odysseus is thuis en gelukkig, samen met zijn Penelope.

Het ene verhaal loopt niet goed af, het andere na veel obstakels wel. Maar wat als Faust en Odysseus elkaar ontmoet hadden? Of zelfs vrienden waren geworden? Was het einde van Faust dan rooskleuriger geweest en de obstakels van Odysseus minder in aantal en lengte? Misschien wel.

Rollen

Faust

Odysseus

Achilles

Gretchen

Penelope

Helena

Poseidon

Mefisto

Athene

Sirenen

Stinkdieren

Trojanen

Grieken - Bemanningsleden

Circe

Kalypso

Het Toneelstuk

Scène 1. Ziel aan de duivel

Waarin Faust zijn ziel aan Mefisto, de duivel, verkoopt.
En Poseidon en Athene daar een weddenschap over afsluiten.

[Poseidon en Athene zitten ergens hoog op een wolk of op een berg. Poseidon poetst zijn drietandvork. Athene leest een boek. Faust komt op.]

Faust

Goedenavond dames en heren, jongens en meisjes. Ik ben dokter Faust.

[Armen wijd, wachten op applaus, als dat niet komt alvast zelf beginnen.]

Faust

Dank u. Dank u. Ik begrijp wel waarom jullie mij zo toejuichen. Ik ben beroemd, ik weet het. En ik weet ook dat ik zoveel slimmer ben dan jullie. Maar dat zegt niet veel, wees eerlijk.

[Poseidon en Athene gaan nu praten, maar Faust hoort hen niet, het zijn immers goden. Faust kijkt hooghartig om zich heen en maakt zijn nagels schoon.]

Poseidon

Wat een kapsones!

Athene

Ach, ik begrijp hem wel.

Poseidon

Tuurlijk, als Godin van wijsheid hou jij wel van zo'n arrogante kwast. Maar, lieve Athene, probeer eens objectief te kijken. Hij maakt toch alleen maar vijanden zo.

Athene

Ik ben ook de Godin van oorlog, vergeet dat niet, ik hou wel van een beetje knokken.

[Athene doet een paar boksbewegingen in de lucht.]

Poseidon

Nou nou, moet dat nou? En dat voor een dame.

Athene

Doe maar niet zo schijnheilig, Poseidon. Alsof jij zo'n lieverdje bent. Jij woeste God van de zee...

Poseidon

Woeste God... wat klinkt dat aantrekkelijk. Val je op me, Athene?

Athene

Ik val óver je schijnheiligheid. Niet aantrekkelijk dus. Wat ik zeggen wilde, is dat jij het regelmatig laat stormen. Heftig stormen zelfs. Puur voor je lol.

Poseidon

Maar laat ik het ook stormen in jouw hartje, mijn duifje?

Athene

Geef het op Poseidon, het zal nooit iets worden tussen ons.

[Poseidon gaat nijdig met z'n rug naar Athene toe zitten.]

Poseidon

Nee, jij valt meer op zo'n hooghartig mensenzong.

Athene

Ssst, hij gaat weer wat zeggen.

Faust

Ik mag dan wel superslim zijn, maar ik wil meer.
Ik wil het eeuwige leven. Ik wil de mooiste vrouw
ter wereld. Ik wil uit lood goud kunnen maken. Ik
wil...

O goden, help mij toch. Ik wil meer!

Athene

Zal ik?

Poseidon

Ben je gek?! Die blaaskaak ga jij niet helpen,
anders krijg je met mij aan de stok.

Athene

Poseidon toch, zit je nou nog steeds te flirten?

Poseidon

Helemaal niet, ik...

Athene

Ssst, er komt iemand...

[Mefisto komt op.]

Mefisto

Wie roept mij?

[Faust schrikt en wendt zijn gezicht af.]

Faust

God, wat bent u lelijk!

Mefisto

God ben ik niet, integendeel zelfs. Ik ben Mefisto, als de duivel zelve, aangenaam. Riep je mij?

Faust

Ik kan niet naar u kijken.

Mefisto

Zeg, stel je niet aan, verman je een beetje. Jij kleine worm.

[Faust kijkt Mefisto aan.]

Faust

Klein? U noemt mij klein? Ik ben niet kleiner dan u.

Mefisto

Ha! Je wordt al net zo'n kleine duivel als ik.

Faust

Waar heeft u het over?

Mefisto

Over dat ik je ga helpen.

Faust

Waarmee?

Mefisto

Je wilde toch het eeuwige leven, de mooiste
vrouw ter wereld, goud maken?

Faust

En u kunt mij daarbij helpen?

Mefisto

Vanzelfsprekend. De duivel kan alles. Ik zal je
ook de macht van onzichtbaarheid geven. Dan
kun je iedereen bespieden, terwijl ze jou niet zien.
En ik kan je laten vliegen, zodat je overal kunt
komen.

Faust

Echt waar?

Mefisto

Echt waar. Maar ik wil er wel wat voor terug.

Faust

Zegt u het maar, ik heb daar alles voor over.

Mefisto

Alles?

Faust

Alles!

Mefisto

Je ziel.

Faust

Wat?

Mefisto

Ik wil je ziel.

Faust

Oh.

Mefisto

Als jij me jouw ziel verkoopt, geef ik je al het andere.

[Faust denkt even na.]

Faust

Deal.

Mefisto

Je bedoelt dat je het doet?

Faust

Precies, ik verkoop je mijn ziel. Maakt mij wat uit.
Als ik al het andere maar krijg.

Mefisto

Dan bezegelen we nu onze afspraak.

[Ze schudden elkaar de hand. Faust z'n lichaam siddert.]

Mefisto

Jouw ziel is nu van mij.
Als je morgen wakker wordt kun je genieten van
al je nieuwe gaven.

[Mefisto gaat af en Faust gaat ergens liggen slapen.]

Poseidon

Ha, wat een grap.

Athene

Een grap? Het is verschrikkelijk! Die arme Faust weet niet wat hij doet.

Poseidon

Maak je niet druk. De mens wordt als mislukkeling geboren. Daar kun je niet veel aan verpesten.

Athene

Hoe kom je daar nu bij? Ze zijn soms wat klunzig, dat geef ik toe, maar van binnen zijn ze goed.

Poseidon

Goed fout, zul je bedoelen. Nee, die beste Mefisto laat hun ware aard zien.

Athene

Ik weet zeker dat Faust tot inkeer komt.

Poseidon

Wedden?

Athene

Goed. Waar wedden we om?

Poseidon

Als ik win doe jij iets zaligs gemeens tegen mensen. Een nieuwe oorlog ontketenen ofzo, een verwoestend natuurrampje, zoiets.

Athene

En als ik win dan doe jij iets onnatuurlijks aardigs voor de mens.

Poseidon

Moet dat?

Athene

Het is toch een weddenschap?

Poseidon

Goed dan. Het is een deal.

[Ze doen een ingewikkelde handshake ter bezegeling van de weddenschap.]